

Промова Сергія Жадана на Форумі видавців у Львові.

Мені цьогорічна тема форуму видається точною та близькою. Чому? Ну, ось ми зібралися тут, на відкритті форуму видавців. Людина стороння справді могла б подумати, що всі присутні тут є видавцями. Проте, припускаю, видавці тут у меншості. Натомість, ким є ми всі? Ми причетні. Причетні до книговидавництва, причетні до книги загалом, причетні до цієї країни, до часу, до Львова, де цей форум, зрештою, і стався. Нас навіть не треба надмірно відшукувати. А втім, щось примушує нас згадувати ці геніальні Чубаєві слова, примушує нас далі пильно приглядатися одне до одного, визначаючи на око рівень взаємної причетності.

Що значить ця наша причетність? Що за нею стоїть? Бажання й готовність робити одну справу, необхідність нести спільну відповідальність, залежність одне від одного, потреба одне в одному. Важливість відчувати присутність поруч ще когось, того, хто поділяє твої цінності, того, хто потребує твоєї співучасті. Важливість цієї самої співучасті. Нам усім видається, що ми надзвичайно соціалізовані. Проте не слід забувати, що першою чергою ми все ж самотні. Книговидавців це, можливо, стосується більшою мірою, ніж когось іншого. Книговидавці, можливо, найбільш самотні в цьому залі. Самотніші за письменників, напевне. Оскільки в письменників щонайменше є їхні читачі. Ну, як правило, хоча теж не завжди.

Serhii Zhadan's speech at the The Lviv Publishers' Forum.

To me, the topic of this year's forum seems accurate and close. Why? Well, here we are, at the opening of the publishers' forum. An outsider might actually think that everyone here is a publisher. However, I assume that publishers are in the minority here. Then, who are we all? We are involved. Involved in book publishing, involved in the book as a whole, involved in this country, in time, in Lviv, where this forum finally took place. We don't even have to be overly sought. But still, something forces us to remember these brilliant Chubayev's words, forces us to continue to look closely at each other, determining the level of mutual involvement by eye.

What does our involvement mean? What's behind it? The desire and willingness to do the same thing, the need to share responsibility, dependence on each other, the need for each other. The importance to feel the presence of someone else, someone who shares your values, someone who needs your participation. The importance of this very same participation. We all feel that we are extremely social. However, we shouldn't forget that, in the first place, we're still alone. Book publishers are probably more concerned with this than anyone else. Book publishers are perhaps the loneliest in this room. Lonelier than writers, probably. Because writers at least have their readers. Well, usually but not always.

Тим не менше, коли говорити більш серйозно, за пошуками "своїх", за пошуками однодумців стоїть нормальне бажання озвучення й закорінення. Ми далі поволі відкриваємо для себе свою країну, з усіма її складнощами й суперечностями, з усіма її темними плямами й світлими смугами, з усім її безміром голосів та безголосся.

Важливість книги в цьому процесі важко переоцінити, навіть попри доволі невтішну статистику її розповсюдження. Але річ у тім, що книги – це не зовсім про кількість. Книги – це про адресність. Книги не так часто читаються вголос. Переважно це особистісне сприйняття, і якщо стається так, що книга потрапляє, резонує, спрацьовує механізм упізнавання й відгукування, – саме за цим і проглядає поява причетності, народження дотичності.

Хоча, ось я говорю про книги й розумію, що говорю не зовсім про них. Книга в цьому випадку є емблемою, знаком, проте вся розмова, звісно ж, не зводиться до читання. Навчивши людину читати, ти все одно ніколи не будеш певен, що зробив їй добру послугу. Справа, звісно ж, не в книгах. Усе, що тут відбудуватиметься наступні кілька днів, значно більше за книги.

Книги це, скоріше, пароль. Пароль для причетних.

Nevertheless, if I'd be to talk more seriously, behind the search for "our own", behind the search for like-minded people is a normal desire for voicing and ingraining. We continue to slowly discover our country, with all its complexities and contradictions, with all its dark spots and light stripes, with all its immensity of voices and voicelessness.

The importance of the book in this process is difficult to overestimate, even despite the rather disappointing statistics of its distribution. But the point is that books are not really about quantity. Books are about the targeting. Books are not often read aloud. Mostly it is personal perception, and if it happens that a book gets, resonates, triggers a recognition and recall mechanism – behind it lurks the emergence of involvement, the birth of belonging.

Although, here I am, talking about books and I realize that I'm not really talking about them. The book in this case is an emblem, a sign, but the whole conversation, of course, doesn't come down to reading. If you teach a person to read, you will never be sure that you've done a right thing. This has nothing to do with books, of course. Everything that will happen here in the next few days is much grander than books.

Rather, the books are a password. Password for the involved.

Про що йдеться людям, які видають і пропагують, або купують і читають українську книжку? Йдеться про формування простору, про заповнення порожнин, про подолання тиші. Через голос, через письмо, через мову.

Що ми всі відшукуємо? Ми відшукуємо цю країну, яка проступає контурами на мапі, проте вислизає нам із рук, не дає себе озвучити, не дозволяє себе почути, гірчить присмаком кирилиці, раниць пальці нерозрізаними сторінками подарункових видань в університетських бібліотеках.

Ми відшукуємо її справжні кордони, намагаємось відчутти її здатність озиватись, говорити у відповідь, пояснювати себе. Чи має це стосунок до книговидавництва?

Безперечно. Жодного.

Попри весь наш раціоналізм, у словосполученні “книжковий ринок” визначальним є все-таки означення “книжковий”. В країні, де сорок мільйонів потенційних читачів не здогадуються про те, що вони читачі, відшукування причетного стає не просто романтичною метафорою – воно є метафорою існування й закорінення. Існування в містах без книжкових магазинів.

Існування в селищах без бібліотек. Існування в просторі, де всі головні книги цитуються переважно не твоєю мовою. Існування, яке, втім, мало б не пригнічувати, але налаштовувати на роботу. Що може бути ліпшим за спільну

What can be said about people who publish and promote, or buy and read a Ukrainian book? It's about the formation of space, the filling of gaps, the overcoming of silence. Through voice, through writing, through language.

What are we all looking for? We are looking for this country, which appears as outlines on the map, but slips out of our hands, does not allow us to voice itself, does not allow us to hear itself, has a bitter taste of Cyrillic, hurts our fingers with uncut pages of gift publications in university libraries.

We are looking for its real boundaries, try to feel its ability to answer, speak in response, explain itself. Does this have anything to do with book publishing?

Undoubtedly. Nothing.

Despite all our rationalism, in the phrase “book market”, the defining one is still the term “book”. In a country where forty million potential readers are unaware that they are readers, finding the involved becomes not just a romantic metaphor – it is a metaphor for existence and ingraining. An existence in cities without bookstores.

An existence in towns without libraries. An existence in a space where all the main books are mostly quoted in a language that is not your own. An existence that, however, wouldn't have to oppress but encourage to work. What could be better than working together for the future? Especially when you are accompanied in your work by the first, best person involved.

працю на перспективу? Особливо, коли тебе в твоїй праці супроводжує перший-ліпший причетний.

Що тримає більшість із нас там, де ми є?

Відчуття того, що важливі для тебе речі не є твоєю вигадкою.

Відчуття того, що речі, які тебе сформували, можуть бути зрозумілими ще комусь, окрім тебе. Відчуття того, зрештою, що хтось, поруч із тобою, читав у дитинстві ті самі книги, що й ти. Адже в такому разі мова йде не лише про майбутнє, але й про минуле. Книга, безперечно, є привітом із минулого. Просто, як виявилось, із минулим у нас багато нез'ясованих питань. Тому цей привіт далі працює.

І ще дещо. Про Грицька Чубая. Чубая, звісно, можна читати по-різному. Навіть відсутність розділових знаків у його поемах передбачає достатньо вільне інтонаційне й смислове тлумачення окремих слів. У його тексті про "причетного" є такий уривок:

А лишитися тут

То це означає бути причетною

Така собі формула, якої сам поет, припускаю, в текст і не закладав. Але так склалося, що формула означилась.

What keeps most of us where we are?

The feeling that things important to you are not your invention.

The feeling that the things that shaped you can be understood by someone else besides you. The feeling that someone next to you read the same books as you as a child. After all, in this case, it's not only about the future, but also the past. The book is undoubtedly a greeting from the past. It just turns out that we have a lot of unresolved issues with the past. That's why this greeting still works.

And one more thing. About Grigory Chubai. Chubai, of course, can be read in different ways. Even the absence of punctuation marks in his poems suggests a fairly free intonation and semantic interpretation of individual words. In his text about the "involved one" there is this passage:

And to stay here

means to be involved

Such formula that the poet himself, I assume, didn't mean to put in the text. But it so happened that the formula has changed.

“Лишитися тут означає бути причетним”. Це просте твердження, яке, насправді, може слугувати місцем для початку наших пошуків. Очевидно, причетних слід шукати саме серед тих, хто лишається тут. Я говорю, звісно, не про географію. Я говорю про тих, хто лишається при своїй справі, при сказаному, при вчиненому, про тих, хто не відмовляється від себе, від свого місця, від свого голосу. Ми всі лишилися тут, а отже нам ідеться про продовження своїх пошуків, про продовження цієї мандрівки, про подальшу роботу, про подальше відчуття свого.

Бібліотекарі, продавці в книгарнях, організатори різного рівня незатребуваності й непочутості літературних фестивалів – публіка, яка не дає шансів зникнути цій химерній і примарній території пошуків та знахідок. Люди, які далі передають привіти з минулого, формуючи таким чином словниковий запас майбутнього.

І ще одне. Ви ж помітили, що ми тут майже не говоримо про політику. За великим рахунком, це вірно. За великим рахунком, книговидавництво в Україні саме по собі завжди було політикою. Не певен, що це дуже добре для книговидавництва, проте іноді ти опиняєшся на барикаді не тому, що готовий до змін, а з тієї причини, що барикада просто перекриває тобі шлях від дому до найближчого книжкового магазину.

"Staying here means being involved." This is a simple statement that can actually serve as a place to start our search. Obviously, those involved should be found among those who remain here. I'm not talking about geography, of course. I am talking about those who remain with their work, with their words, with doings, with those who don't give up themselves, their place, their voice. We all stayed here, which means that we are talking about continuing our search, continuing this journey, continuing our work, and continuing to feel our own way.

Librarians, shop assistants, organizers of various levels of unsolicited and unheard literary festivals – the public that does not give a chance for this bizarre and ghostly territory of searches and finds, to disappear . People who continue to send greetings from the past, thus forming the vocabulary of the future.

And one more thing. You've noticed that we don't talk much about politics here. By and large, this is right. By and large, book publishing in Ukraine has always been politics in itself. Not sure if this is good for book publishing, but sometimes you find yourself at the barricade not because you are ready to change, but because the barricade simply blocks your path from your home to the nearest bookstore.

Видавати в Україні книги українською мовою далі є політикою. Щонайменше гуманітарною. Щонайменше. Українські книговидавці, слава богу, пережили правління п'яти президентів України. Причому одного з них, наголошу, вигнали з країни не без участі тих таки книговидавців. Щонайменше, книговидавці теж були до цього причетними. Я до того, що коли добре й чесно робиш свою роботу, час перестає лякати. Він, скоріше, робить тебе більш упевненим.

Ти лишився тут. Ти причетний. У тебе 40 мільйонів потенційних читачів. Нам дуже важливо зберігати ось цей простір читання, простір голосу, простір слова. Він нам потрібен не лише суто з професійної точки зору. Розкіш висловитись і розкіш бути почутим – це не про професію, це про можливість лишатися собою. Хоча література до цього всього теж, як і завжди, має безпосередній стосунок: нам потрібен наш простір саме тому, що відшукування причетного, віднайдення розуміння, пошук співрозмовників є однією з інтриг літератури.

Література не має фіксованих і контрольованих механізмів впливу. Її вплив неможливо спрогнозувати й важко вирахувати. Ідеальних книг немає. Більше того – саме книги, які годиться називати ідеальними, зазвичай збирають найбільше пилу на книжкових полицях. Тому шлях книги – це щоразу інтрига. Можливо, саме вона не дає до кінця померти книговиданню – ми беремо до рук

Publishing Ukrainian books in Ukraine still involves politics. At the very least, humanitarian. At the very least. Ukrainian book publishers, thank God, have survived the rule of five Ukrainian presidents. And one of them, I emphasize, was kicked out of the country not without the participation of the same book publishers. At the very least, the book publishers were also involved. I mean, when you do your job well and fairly, time stops scaring you. It rather makes you more confident.

You stayed here. You're involved. You have 40 million potential readers. It's very important for us to cherish this reading space, voice space, and word space. We need it not only from a purely professional point of view. The luxury of speaking out and the luxury of being heard is not about the profession, it's about being yourself. Although literature is also, as always, directly related to all this: we need our space precisely because search for the involved, finding understanding, finding interlocutors is one of the literature's intrigues.

The literature has no fixed and controlled mechanisms of influence. Its impact is impossible to predict and difficult to calculate. There are no perfect books. Moreover, it is the books that are supposed to be called perfect usually collect the most dust on the bookshelves. So the path of the book is always an intrigue. Perhaps this is what keeps publishing alive - we pick up new books every time, with this sense

щоразу нові книги, маючи ось це відчуття таємниці, якого майже не лишилося в нашому прекрасному світі. Ти ніколи не знаєш, на якій сторінці почнеш плакати. І тим більше ніколи не знаєш, що саме спричинить твої сльози – радість чи розчарування. Це і є відшукування. Якщо не когось причетного, то бодай чогось притомного.

Літературі потрібен причетний. Література без читача загалом має доволі непереконливий вигляд. Письменник, який пише в шухляду, заслуговує на співчуття. Шухляда, між іншим, теж. Справа тут не в накладках – справа в тому, що кожен повинен мати ось цей шанс на порозуміння. Світ було створено так, що в нього немає можливості сказати щось на своє виправдання. Для його виправдання люди вигадали літературу. Вона не робить нас щасливішими, проте іноді пояснює нам причини наших нещасть. Іноді цього достатньо для того, аби не здаватись і продовжувати пошуки, “навіть тоді як нікого ніде ніколи”, як говорив Грицько Чубай.

З повагою, Сергій Жадан.

of mystery that is almost gone in our beautiful world. You never know which page you're going to start crying on. And even more so, you never know what exactly will cause your tears - joy or disappointment. That's the search. If not for someone involved, then at least for something sane.

Literature needs a participant. Literature without a reader generally has a rather unconvincing appearance. A writer who writes "for the drawer" deserves sympathy. The drawer, too, by the way. The point here is not in the number of copies, the point is that everyone should have this chance to be understood. The world was created in such a way that it doesn't have the opportunity to say something in its own defense. People invented literature to justify it. It doesn't make us happier, but it does sometimes explain why we are unhappy. Sometimes this is enough to not give up and continue the search, even when "no one is ever anywhere," as Gritsko Chubai said.

Sincerely, Serhii Zhadan.

